

דרכים ומסעות בסיפורי הזוהר ד"ר עמרי שאשא

שיעור 1: רבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך

זוהר ח"ג, קמט ע"ב-קנ ע"א

רבי אלעזר ור' יוסי ור' יצחק הוו אזלי באורחא.

פגעו באינן טורי קרדו.

עד דהוו אזלי, זקף עינוי ר' אלעזר וחמי אינן טורי רמאי והוו חשוכן.

דחלן בדחילו.

אמר ר' אלעזר לאינן חבריאי: אלו אבא הכא, לא הוה דחילנא. אבל כיון דאנן תלתא ומלי

דאורייתא בינא, דינא הכא לא אשתכח.

פתח ר' אלעזר ואמר: כתיב "וַתִּנַּח הַתִּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּשַׁבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרִי אֲרָרָט" (בראשית ח, 4). מה חביבין מלי דאורייתא דבכל מלה ומלה אית רזין עלאין ואורייתא כלא עלאה

איקרי...

ר' אלעזר ור' יוסי ור' יצחק היו הולכים בדרך.

הגיעו להרי קרדו.

בעוד שהיו הולכים, נשא ר' אלעזר עינו וראה הרים גבוהים, והיו חשוכים.

פחדו בפחד.

אמר ר' אלעזר לחברים: אילו אבא [היה] כאן, לא היינו פוחדים. אבל כיוון שאננו שלושה, ודברי

תורה בינינו – לא ימצא כאן דין.

פתח ר' אלעזר ואמר: כתוב "וַתִּנַּח הַתִּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּשַׁבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרִי אֲרָרָט" (בראשית ח, 4). כמה חביבים דברי התורה, שבכל מילה ומילה יש סודות עליונים, והתורה כולה

נקראת 'עליונה'...

זוהר ח"ג, קמט ע"ב-קנ ע"א

הלכו כל אותו היום.
 כשירד הלילה, עלו למקום אחד, ומצאו [שם] מערה אחת.
 אמר ר' אלעזר: יכנס אחד [מאיתנו] לתוך המערה, אם ימצא שם מקום מתוקן יותר.
 נכנס ר' יוסי.
 ראה מערה אחרת בתוכה, ואור הנר בה.
 שמע קול אחד שהיה מכריז ואומר: "בְּהֶעֱלֵתְךָ אֶת הַנֵּרִית אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ שְׂבָעַת הַנְּרוֹת"
 (במדבר ח, 2).

זוהר ח"ב, קסג ע"ב-קסד ע"א

רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך.
 פגש בהם רבי אלעזר.
 כשראוהו, ירדו כולם מן החמורים.
 אמר רבי אלעזר: ודאי פני שכינה ראיתי, שהרי כאשר רואה אדם צדיקים שבדור ופוגש בהם,
 ודאי הם פני שכינה.
 ומדוע נקראים פני שכינה? מפני ששכינה מסתתרת בתוכם: היא בסתימות והם בגלוי. מפני
 שאלו הקרובים לשכינה נקראים פנים שלה. מי הם? אלו שהיא נתקנת עמם להראות לפני המלך
 העליון.
 והואיל ואתם כאן, ודאי שכינה נתקנת עליכם, ואתם פניה.

זוהר ח"ב, קסג ע"ב-קסד ע"א

פתח ואמר: "קח נא את בְּרַכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לְךָ כִּי חֲנַנִּי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל" (בראשית לג, 11).
 כאשר ראה יעקב את סמאל המקטרג באותו לילה, ראהו בדיוקנו של עשיו. ולא הכירו עד שעלה
 השחר. כיוון שעלה השחר והכיר אותו, ראה אותו בפנים סתומות וגלויות. הסתכל בדיוקנו [וראה]
 שהיה כדיוקנו של עשיו. מיד הכיר וידע שהוא הממונה של עשיו...
 מה כתוב לאחר מכן? "כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פְּנֵיךָ כְּרֵאת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתַרְצֵנִי" (בראשית לג, 10) – שראה
 בפניו של עשיו את הדיוקן שבו נראה סמאל ממש. שהרי כל מקום שאדם נקשר בו – כך נראה
 בפניו.
 ואתם קדושים עליונים, שכינה עמכם, ופניכם כפניה. אשריכם!

שיעור 2: פעם אחת היה צריך העולם לגשם

זוהר ח"ג, נט ע"ב

שנויה, אמר רבי יוסי: פעם אחת היה צריך העולם לגשם. באו לפני רבי שמעון רבי ייסא ורבי חזקיה ושאר חברייה. מצאוהו שהיה הולך לראות את רבי פנחס בן יאיר, הוא ורבי אלעזר בנו. כיון שראה אותם פתח ואמר: (תהילים קלג, 1) 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נְעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יַחַד'. מהו 'שבת אחים גם יחד'? כמו שנאמר: (שמות כה, 20; לו, 9) 'ופניהם איש אל אחיו'.

שמות כה, 20

וְהָיוּ הַכֹּרְבִים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפְרֹת יָהִיו פְּנֵי הַכֹּרְבִים

זוהר ח"ג, נט ע"ב

מהו 'שבת אחים גם יחד'? כמו שנאמר: (שמות כה, 20; לו, 9) 'ופניהם איש אל אחיו'. בשעה שהיו מביטים זה בזה פנים בפנים כתוב: 'מה טוב ומה נעים' (תהילים קלג, 1), וכשמחזיר הזכר פניו מן הנקבה, אוי לעולם! [...] וכתוב: (תהילים פט, 16) 'צדק ומשפט מכון כסאך', שאינו הולך זה בלא זה. וכשמשפט מתרחק מצדק, אוי לו לעולם! ועכשיו רואה אני שאתם באתם על שהזכר אינו שורה בנקבה. אמר: אם לזה באתם אלי, שובו, כי ביום הזה הסתכלתי שיחזור הכל לשרות פנים בפנים. ואם לתורה באתם, שבו עמדי! אמרו לו: לכל אנו באים למר! ילך אחד ממנו לבשר לאחינו, שאר החברים, ואנו נשב לפני אדוני.

זוהר ח"ג, נט ע"ב

עד שהיו הולכים פתח ואמר: (שיר השירים א, 5) 'שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֵה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם'. אל תראוני שאני שחרחורת' – מה טעם 'אל תראוני'? מפני ש'אני שחרחורת'. 'ששופתני השמש' – שלא נסתכל בי השמש [=ספירת תפארת, הקב"ה] להאיר לי כראוי... 'בני אמי' – ממש, כמו שנאמר (איכה ב) 'השליך משמים ארץ [תפארת ישראל] וגו'... בני אמי ודאי הסכימו עלי, כלומר, כשהושלכה ארץ משמים, כמו שביארנו, שכתוב: (שמות ב) 'ותתצב אחותו מרחוק'. וכאן נאמר ודאי 'הנה מה טוב ומה טוב שבת אחים גם יחד'... לכלול כל אותם שלמעלה...

שיר השירים א, 5-6

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֵה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֵהְלִי קֶדֶר פִּירֵיעוֹת שְׁלֵמָה. אל תראוני שאני שחרחורת ששופתני השמש בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הפרמים פרמי שלי לא נטרתי.

זוהר ח"ג, נט ע"ב

דבר אחר: 'הנה מה טוב ומה נעים' וגו' – אלו הם החברים, בשעה שהם יושבים כאחד ואינם נפרדים זה מזה. בתחילה הם נראים כגברים מגיחי קרב שמבקשים להרוג זה את זה, ולאחר מכן שבים באהבת אחים. הקב"ה מה הוא אומר: 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד', 'גם' – לכלול עמהם את השכינה. ולא עוד אלא הקב"ה מקשיב למילותיהם ונוח לו ושמח בהם. זהו שכתוב: (מלאכי ג, 17) 'אִז נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹתָם לְפָנָיו'. ואתם החברים שכאן, כמו שהייתם בחביבות באהבה מקדמת דנא, כך גם מכאן והלאה אל תעזבו זה את זה, עד שהקדוש ברוך הוא ישמח עמכם ויקרא עליכם שלום, ויימצא בזכותכם שלום בעולם. זהו שכתוב: (תהלים קכב, 8) 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך'. הלכו.

עד שהיו הולכים הגיעו לבית רבי פנחס בן יאיר. יצא רבי פנחס ונשקו. אמר: זכיתי לנשק את השכינה, אשרי חלקי!

שיעור 3: להשקות את הבאר

זוהר ח"ג, נט ע"ב

שנויה, אמר רבי יוסי: פעם אחת היה צריך העולם לגשם. באו לפני רבי שמעון רבי ייסא ורבי חזקיה ושאר חברייה. מצאוהו שהיה הולך לראות את רבי פנחס בן יאיר, הוא ורבי אלעזר בנו. כיון שראה אותם פתח ואמר: (תהילים קלג) 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מֶה טוֹב וּמֶה נְעִים שֶׁבַת אֲחֵים גַּם יְחַד'...

ועכשיו רואה אני שאתם באתם על שהזכר אינו שורה בנקבה. אמר: אם לזה באתם אלי, שובו, כי ביום הזה הסתכלתי שיחזור הכל לשרות פנים בפנים. ואם לתורה באתם, שבו עמדי! אמרו לו: לכל אנו באים למר! ילך אחד ממנו לכשר לאחינו, שאר החברים, ואנו נשב לפני אדוני. עד שהיו הולכים פתח ואמר: (שיר השירים א, 5) 'שְׁחֹרָה אֲנִי וְנְאוֹה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם'... ואתם החברים שכאן, כמו שהייתם בחביבות באהבה מקדמת דנא, כך גם מכאן והלאה לא תפרשו זה מזה, עד שהקדוש ברוך הוא ישמח עמכם ויקרא עליכם שלום, ויימצא בזכותכם שלום בעולם. זהו שכתוב: (תהילים קכב, 8) 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך'. הלכו.

עד שהיו הולכים הגיעו לבית רבי פנחס בן יאיר. יצא רבי פנחס ונשקו. אמר: זכיתי לנשק את השכינה, אשרי חלקי!

זוהר ח"ג, סב ע"א

פתח רבי אלעזר ואמר: (בראשית כט) 'וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשֵׂדֵה' וגו' וְנֹאֲסָפוּ שְׁמֵה כָּל הָעֵדְרִים' וגו'. פסוקים אלה יש להסתכל בהם, ובסוד החכמה הם, שלמדתי מאבא, וכך למדתי: 'וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשֵׂדֵה' – מיהי הבאר? זה הוא שכתוב: (במדבר כא) 'בְּאֵר הַפְּרוּיָה שְׁרִים פְּרוּיָה נְדִיבֵי הָעַם'. 'וְהִנֵּה שֵׁם שְׁלֹשָׁה עֵדְרֵי צֶאֱן רֹבְצִים עָלֶיהָ' – אלה הם נצח הוד יסוד, שהם רובצים עליה ועומדים עליה, ומאלה מתמלאת אותה באר ברכות. 'פִּי מִן הַבְּאֵר הֵהוּא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים' – שהרי מן הבאר הזו ניזונים עליונים ותחתונים ומתברכים כולם כאחד. 'וְהָאֵבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר' – זה הוא הדין הקשה, שעומד עליה מהצד האחר [מסטרא אחרא] לינוק ממנה.

בראשית כט, 3-1

וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי קְדָם. וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשֵׂדֵה וְהִנֵּה שֵׁם שְׁלֹשָׁה עֵדְרֵי צֶאֱן רֹבְצִים עָלֶיהָ פִּי מִן הַבְּאֵר הֵהוּא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים וְהָאֵבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר. וְנֹאֲסָפוּ שְׁמֵה כָּל הָעֵדְרִים וַיֵּלֶךְ אֶת הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֵבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמַקְמָה.

בראשית כט, 10-11

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רְחֵל בַּת לָבָן אַחֵי אִמּוֹ וְאֶת צֶאֱן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְלֹל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשֶׁק אֶת צֶאֱן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ. וַיִּשֶׁק יַעֲקֹב לְרְחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קִלּוֹ וַיִּבֶן.

בראשית רבה ע, ח

'וִירָא וְהִנֵּה בָאָר בַּשְּׂדֵה' – רבי חמא בר חנינא פתר ביה שית שיטין [פתר, פירש, בפסוק שש שיטות]:

- א. והנה באר בשדה זו הבאר והנה שלשה עדרי צאן משה ואהרן ומרים כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים שמשם כל אחד ואחד מושך מים לדגלו ולשבטו ולמשפחתו והאבן גדולה על פי הבאר א"ר חנינא כמלא פי כברה קטנה היה בה ונאספו שמה כל העדרים וגללו בשעת המחנות והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה בשעת מסעות היתה חוזרת לאיתנה.
- ב. דבר אחר: והנה באר בשדה זו ציון והנה שלשה עדרי צאן אלו שלשה רגלים כי מן הבאר ההיא ישקו שמשם היו שואבים רוח הקודש והאבן גדולה זו שמחת בית השואבה א"ר הושעיא למה היו קוראים אותו בית השואבה שמשם היו שואבים רוח הקודש ונאספו שמה כל העדרים באים מלבוא חמת ועד נחל מצרים וגללו את האבן וגו' שמשם היו שואבים רוח הקודש והשיבו את האבן מונח לרגל הבא.
- ג. דבר אחר: וירא והנה באר בשדה זה בית הכנסת והנה שם שלשה עדרי צאן אלו שלשה קרואים כי מן הבאר וגו' שמשם היו שומעים את התורה והאבן גדולה זה יצר הרע ונאספו שמה כל העדרים זה הצבור וגללו את האבן שמשם היו שומעים את התורה והשיבו את האבן וגו' שכיון שהם יוצאים להם יצר הרע חוזר למקומו.

זוהר ח"ג, סב ע"א

פתח רבי אלעזר ואמר: (בראשית כט) 'וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בַּשְּׂדֵה' וגו' 'וַנְּאָסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים' וגו'. פסוקים אלה יש להסתכל בהם, ובסוד החכמה הם, שלמדתי מאבא, וכך למדתי: 'וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בַּשְּׂדֵה' – מיהי הבאר? זה הוא שכתוב: (במדבר כא) 'בָּאָר חֲפְרוּתָה שְׁרִים כְּרוּתָה נְדִיבֵי הָעַם'. 'וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֶאֱן רוֹבְצִים עָלֶיהָ' – אלה הם נצח הוד יסוד, שהם רובצים עליה ועומדים עליה, ומאלה מתמלאת אותה באר ברכות. 'כִּי מִן הַבְּאֵר הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים' – שהרי מן הבאר הזו ניזונים עליונים ותחתונים ומתברכים כולם כאחד. 'וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר' – זה הוא הדין הקשה, שעומד עליה מהצד האחר [מסטרא אחרא] לינוק ממנה. 'וַנְּאָסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים' – אלו הם ששת כתרי המלך, שמתאספים כולם ומושכים ברכות מראש המלך ומריקים בה. וכאשר מתחברים כולם כאחד להריק בה, כתוב 'וַיִּגְלֹלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר' – גוללים את אותו הדין הקשה ומעבירים אותו ממנה. 'וַיִּשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן' – מריקים ברכות מאותה באר, לעליונים ותחתונים. לאחר מכן 'וַיְהִי שִׁבּוֹ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמַקּוּמָהּ'. שב אותו הדין למקומו, מפני שצריך אותו לבשם העולם ולתקן העולם. ועתה, הרי הקב"ה מריק עליכם ברכות ממבוע הנחל, וכל בני הדור מתברכים. אשרי חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, עליכם כתוב: (ישעיה נד) 'וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ'!

זוהר ח"ג, סב ע"א

קם ר' פנחס ונשק לו ובירך אותו ונשק לר' אלעזר ולכל החברים ובירך אותם, נטל את הכוס ובירך...
ישבו שם כל אותו היום, והיו החברים כולם שמחים בדברי התורה, ושמחתו של רבי שמעון היתה רבה.
נטל רבי פנחס את ר' אלעזר ולא הניחו כל אותו היום וכל הלילה והיה שמח עמו. קרא עליו: (ישעיה נח) 'אֶזְתַּעֲבֹג עַל ה' – כל עונג ושמחה יתרה זו חלקי הוא על שעמי הוא, על זה כתוב: (תהלים קמד) 'אשרי העם שככה לו' וגו'...
השכימו ללכת, קם רבי פנחס ואחז בו ברבי אלעזר ולא הניחו ללכת. ליווה רבי פנחס את רבי שמעון וברך אותו ואת כל החברים.

שיעור 4: הכלה הבוכיה והחתן השתקן

זוהר ח"ב, קסה ע"ב-קסו ע"ב

רבי חייא ור' אבא שהו במלון אורחים.

קמו בחצות הלילה לעסוק בתורה. עמדה בת המארח והדליקה להם נר, ואחר כך עמדה מאחוריהם לשמוע דברי תורה.

פתח רבי אבא ואמר: (משלי ו, 23) 'פִי נֵר מְצוּהָ וְתוֹרָה אֹרֶךְ יָדָיִם תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר'.
כי נר מצוה – כל מי שעוסק בעולם הזה במצוות התורה, בכל מצוה ומצוה [שמקיים] נתקן לפניו נר אחד, להאיר לו באותו העולם.
ותורה אור – מי שעוסק בתורה זוכה לאותו אור עליון שממנו נדלק הנר. שהרי נר בלא אור אינו כלום, אור בלא נר אף הוא לא יכול להאיר. נמצא שהכל צריך זה לזה: צריך מעשה להתקין הנר וצריך לעסוק בתורה להאיר את הנר. אשרי מי שמתעסק באור ובנר!
ודרך חיים תוכחות מוסר – דרך חיים להכנס בה לעולם הבא אלו התוכחות שמקבל אדם להסיר עצמו מדרך רעה וללכת בדרך טובה...

דבר אחר:

כי נר מצוה – התקנת הנר. זה נר המאור של דוד שהוא 'נר', תיקון תורה שבעל פה, שצריכה להתקן תמיד. והיא אינה מאירה אלא מתוך תורה שבכתב, שהרי תורה שבעל פה אין לה אור אלא מתוך תורה שבכתב, שהיא אור להאיר.
 הביט מאחוריו וראה בתו של המארח עומדת מאחוריהם. אמר:
כי נר מצוה – מהו נר? זה נר שהוא מצוה שנשים זוכות בה, שהיא נר השבת. שאף על פי שנשים לא זוכות בתורה, הרי גברים זוכים בתורה ומאירים את הנר שנשים מתקינות במצוה זו. נשים בהתקנת הנר הזה, גברים בתורה להאיר לנר הזה...
 שמעה אותה אישה ובכתה.
 בתוך כך קם אביה של האישה שהיתה שם ונכנס ביניהם וראה בתו עומדת מאחוריהם ובוכה. שאל אותה אביה. סחה לו המעשה. החל אביה של האישה אף הוא בוכה.
 אמר לו ר' אבא: שמא חתנך, בעלה של בתך לא זכה בתורה?
 אמר לו: ודאי כך הוא, ודאי על זה אנו בוכים אני ובתי תמיד. ומשום שראיתי אותו יום אחד שקפץ מן הגג לשמוע קדיש עם הציבור, עלה ברצוני לתת לו את בתי, ותכף שיצאו הציבור מבית הכנסת נתתי לו את בתי, שאמרתי – בקפיצה זו שבא לשמוע קדיש, אדם גדול יהיה בתורה. ואף על פי שהוא נער ולא ידעתי בו מקודם לכן. ועתה, אפילו ברכת המזון לא ידע ואיני יכול להכנס עמו בין החברים...
 אמר לו: החלף אותו באחר, או שמא בן יוליד שיהיה אדם גדול.
 בתוך כך, קם הוא וקפץ עליהם וישב לפניהם.
 הסתכל בו ר' אבא, אמר: ודאי אני רואה בנער זה שאור התורה יצא לעולם ממנו, או בן שיעמיד ממנו.
 חייך אותו נער ואמר: רבותי, אומר לפניכם דבר אחד.
 פתח ואמר: (איוב לב, 6) 'צִעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאֲתָם יְשִׁישִׁים עַל פִּי וְחַלְתִּי וְאִירָא מַחֲוֹת דְּעֵי אֲתָכֶם'

איוב לב, 12-1

וּשְׁבַתוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מַעֲנוֹת אֶת אִיּוֹב כִּי הוּא צָדִיק בְּעֵינָיו. וַיַּחַר אֵף אֱלֹהֵי הוּא בֶן בְּרַכְאֵל הַבּוֹזֵי מִמְשַׁפַּחַת רָם בְּאִיּוֹב חָרָה אִפּוֹ עַל צָדְקוֹ נִפְשׁוּ מֵאֲלֹהִים. וּבְשִׁלְשֵׁת רָעִיו חָרָה אִפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא מָצְאוּ מַעֲנֶה וַיִּרְשָׁעוּ אֶת אִיּוֹב. וְאֱלֹהֵי חֶפְזָה אֶת אִיּוֹב בְּדַבָּרִים כִּי זָקְנִים הֵמָּה מִמֶּנּוּ לְיָמִים. וַיִּרְא אֱלֹהֵי הוּא כִּי אֵין מַעֲנֶה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר אִפּוֹ. וַיַּעַן אֱלֹהֵי הוּא בֶן בְּרַכְאֵל הַבּוֹזֵי וַיֹּאמֶר צַעִיר אָנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יֹשִׁישִׁים עַל כֵּן זָחַלְתִּי וַאֲיִרָא מַחֲוֹת דְּעֵי אֶתְכֶם. אָמַרְתִּי יָמִים יִדְבְּרוּ וְרַב שָׁנִים יִדְעוּ חֲכָמָה. אָכֵן רוּחַ הָיָא בְּאֲנוּשׁ וְנִשְׁמַת שְׁדֵי תְּבִינָם. לֹא רַבִּים יַחְכְּמוּ וּזְקָנִים יִבְיִנוּ מִשְׁפָּט. לָכֵן אָמַרְתִּי שְׁמַעְזָה לִי אַחֲוָה דְּעֵי אֵף אָנִי. הֵן הוֹחַלְתִּי לְדַבְּרֵיכֶם אֲזִין עַד תְּבוֹנְתֵיכֶם עַד תַּחְקְרוּן מְלִין. וְעַדִּיכֶם אֶתְבוֹנֵן וְהִנֵּה אֵין לְאִיּוֹב מוֹכִיחַ עוֹנָה אָמְרִיו מִכֶּם.

זוהר ח"ב, קסה ע"ב-קסו ע"ב

ועל זה 'צעיר אני' והקטנתי עצמי אל מול ימים. 'ואתם ישישים' – רואה אני אתכם ישישים. 'על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם' - אף אני. 'אמרתי ימים ידברו ורב שנים יודיעו חכמה' - ודאי. אכן 'רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם'.
ועל כן מכיון שאני נער, שיויתי ברצוני שלא לדבר עד [שיחלפו] שני חדשים, וביום זה נשלמו. ועתה שאתם כאן יש לפתוח בתורה לפניכם.

שיעור 5: החתונה שניה

זוהר ח"ב, קסה ע"ב-קסו ע"ב

שמעה אותה אישה ובכתה.

בתוך כך קם אביה של האישה שהיתה שם ונכנס ביניהם וראה בתו עומדת מאחוריהם ובוכה.

שאל אותה אביה. סחה לו המעשה. החל אביה של האישה אף הוא בוכה.

אמר לו ר' אבא: שמא חתנך, בעלה של בתך לא זכה בתורה?

אמר לו: ודאי כך הוא, וודאי על זה אנו בוכים אני ובתי תמיד. ומשום שראיתי אותו יום אחד שקפץ מן הגג לשמוע קדיש עם הציבור, עלה ברצוני לתת לו את בתי, ותכף שיצאו הציבור מבית הכנסת נתתי לו את בתי, שאמרתי – בקפיצה זו שבא לשמוע קדיש, אדם גדול יהיה בתורה. ואף על פי שהוא נער ולא ידעתי בו מקודם לכן. ועתה, אפילו ברכת המזון לא ידע ואיני יכול להכנס עמו בין החברים...

אמר לו: החלף אותו באחר, או שמא בן יוליד שיהיה אדם גדול.

בתוך כך, קם הוא וקפץ עליהם וישב לפניהם.

הסתכל בו ר' אבא, אמר: ודאי אני רואה בנער זה שאור התורה יצא לעולם ממנו, או בן שיעמיד ממנו.

זוהר ח"ב, קסה ע"ב-קסו ע"ב

חיך אותו נער ואמר: רבותי, אומר לפניכם דבר אחד.

פתח ואמר: (איוב לב, 6) 'צִעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים עַל כֵּן זָחַלְתִּי וְאִירָא מַחֹת דְּעֵי אַתְכֶם'

איוב לב, 12-1

וַיִּשְׁבְּתוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מַעֲנוֹת אֶת אִיּוֹב כִּי הוּא צָדִיק בְּעֵינָיו. וַיִּחַר אַף אֱלֹהֵי הוּא בֶן בְּרַכָּאֵל הַבּוֹזֵי מִמְשַׁפַּחַת רַם בְּאִיּוֹב חָרָה אַפּוֹ עַל צָדְקוֹ נִפְשׁוּ מֵאֲלֵהִים. וּבְשִׁלְשֶׁת רַעֲיוֹ חָרָה אַפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא מִצָּאוּ מַעֲנֶה וַיִּרְשָׁעוּ אֶת אִיּוֹב. וַאֲלֵיהוּ חָפָה אֶת אִיּוֹב בְּדַבְרֵים כִּי זָקְנִים הָמָּה מִמֶּנּוּ לְיָמִים. וַיִּרָא אֱלֹהֵי הוּא כִּי אֵין מַעֲנֶה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר אַפּוֹ. וַיַּעַן אֱלֹהֵי הוּא בֶן בְּרַכָּאֵל הַבּוֹזֵי וַיֹּאמֶר צִעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים עַל כֵּן זָחַלְתִּי וְאִירָא מַחֹת דְּעֵי אַתְכֶם. אֲמַרְתִּי יָמִים יִדְבְּרוּ וְרַב שָׁנִים יִדְעוּ חֲכָמָה. אֲכֵן רוּחַ הָיָא בְּאֲנוּשׁ וְנִשְׁמַת שְׁדֵי תַבְיִנָם. לֹא רַבִּים יַחְכְּמוּ וְזָקְנִים יִבְיָנוּ מִשְׁפָּט. לְכֵן אֲמַרְתִּי שְׁמַעָה לִי אַחֲוָה דְּעֵי אַף אֲנִי. הֵן הוֹחַלְתִּי לְדַבְרֵיכֶם אֲזִין עַד תְּבוֹנַתִּיכֶם עַד תַּחֲקִרוֹן מְלִין. וְעַדִּיכֶם אֲתַבּוֹנֵן וְהִנֵּה אֵין לְאִיּוֹב מוֹכִיחַ עוֹנָה אֲמַרְיוֹ מִכֶּם.

זוהר ח"ב, קסה ע"ב-קסו ע"ב

ועל זה 'צעיר אני' והקטנתי עצמי אל מול ימים. 'ואתם ישישים' – רואה אני אתכם ישישים. 'על

כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם' – אף אני. 'אמרתי ימים ידברו ורב שנים יודיעו חכמה' – ודאי.

אכן 'רוח היא באנוש ונשמתי שדי תבינם'.

ועל כן מכיון שאני נער, שיויתי ברצוני שלא לדבר עד [שיחלפון] שני חדשים, וביום זה נשלמו.

ועתה שאתם כאן יש לפתוח בתורה לפניכם.

זוהר ח"ב, קסו ע"ב-קסז ע"א

פתח ואמר: 'כִּי נִרְמָזוּ וְתוֹרָה אִוֵּר וְדָרְךָ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר'. [...]
 נר - מדוע נקרא נר? אלא כאשר מקבלת [השכינה] מבין שתי זרועות רמ"ח אברים עליונים, היא פותחת אליהם שתי זרועות שלה, אז נכללים אלו שתי זרועות בהם ונקרא נ"ר.
 ותורה אור - שמאיר לאותו נר. ונדלק [הנר] ממנו מצד האור הראשון, שהוא הימין. שהרי התורה מאותו צד הימין של האור הראשון ניתנה, שכתוב: (דברים לג) 'מִיְמִינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ' - מצד הימין נתנה...

אבל אור ראשון [=האור הגנוז, שנברא ביום הראשון], הוא עתיד לעשות תולדות לעולם הבא. ואם תאמר לעולם הבא ולא יותר? אלא, אפילו בכל יום ויום. שאם לא היה אור זה, העולם לא היה יכול לעמוד, שכתוב: (תהילים פט) 'אִמְרַתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'.
 אור זה זרע אותו הקדוש ברוך הוא בגן עדניו, ועשה אותו שורות שורות על ידי צדיק זה, שהוא גן הגן, ונוטל אור זה וזורע אותו זרע אמת.
 ועושה אותו שורות שורות בגן, ומוליד ומצמח ועושה פירות, ומהם ניזון העולם, שכתוב: (תהילים צו, 11) 'אִוֵּר זָרַע לְצַדִּיק'.

וכתוב: (ישעיהו סא) 'וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ תִצְמַח' - מה הם זרועיה? אלו זרעי האור הראשון, שהוא זרוע תמיד, עתה מוליד ועושה פירות, ועתה זרוע הוא, בראשונה [...]. ונותן פרי ולא שוכך, ועל זה כל העולמות ניזונו באספקתו של גן זה הנקרא צדיק שלא שוכך ולא פוסק לעולמים, להוציא בזמן שישראל בגלות.

ואם תאמר בזמן הגלות כתוב: (איוב יד) 'אֲזָלוּ מִיָּם מְנִי יָם וְנִהַר יִחַרְבַּ וַיִּבֶשׁ', איך עושה תולדות? אלא, כתוב 'זרוע', זרוע הוא תמיד. ומיום שנפסק אותו נהר, לא נכנס בגינה אותו הגן. ואותו אור שהוא זרוע תמיד עשה פירות וממנו ומעצמו נזרע כבראשונה, תמיד ולא שוכך, כגינה העושה תולדות ומאותו שנזרע נופל בו במקומו, ומעצמו עושה תולדות כבראשונה. ואם תאמר שאותם תולדות ופירות הן כמו באותו זמן שהגן שם? לא כך! אבל לא נמנע זרוע זה לעולמים.

זוהר ח"ב, קסט ע"ב

הרים רבי אבא קולו ובכה וקמו כולם ונשקוהו בראשו.
 אמר רבי אבא: אשרי חלקינו שזכינו בדרך זו לשמוע דברי עתיק יומין מפיך שלא זכינו לשמוע עד עתה.

ישבו כולם, אמר להם: רבותי, משראיתי צער זה של חמי ובתו, שדחוקים ומצטערים בעצמם שלא ידעתי ברכת המזון, אמרתי להם שעד שאדע את ברכת המזון לא אתחבר באשתי כדרך כל בני העולם. ואף על פי שיכולתי לשמש עמה בלא חטא, לא רציתי לעבור על דעתם הואיל ולא הייתי יכול לומר דבר עד [תום] שני חודשים.

שמחו רבי חייא ורבי אבא, וחמיו ובתו ובכו מגודל השמחה...
 אמר רבי אבא: ודאי הילולה היא היום זה ולא נצא מכאן עד שתיעשה הלולא עם כל אנשי העיר. זו היא הלולא שהקדוש ברוך הוא חפץ בה. לקחו את אשתו וברכו אותה בכמה ברכות... כינסו כל אנשי העיר לאותה שמחה וקראו לה כלה, ושמחו עמהם כל אותו היום והוא שמח עמהם בדברי תורה... וכל בני העיר עשו אותו ראש עליהם.
 למחרת קמו רבי אבא ורבי חייא וברכו אותם והלכו לדרכם.

זוהר ח"ב, קצח ע"א-רטו ע"א

רבי חייא ורבי יצחק ורבי יוסי היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים, פגש אותם רבי אבא. אמר רבי חייא: ודאי שכינה עמנו! [...] פתח ואמר: "קחו מאתכם תרומה לה" [...] [...] קמו ר' אבא ושאר החברים ונשקו ראשו. בכו ואמרו: אשרי חלקינו שדרך זו זימן לנו הקב"ה. אמר ר' אבא: לי זימן הקב"ה דרך זו, כדי להתחבר עמכם. אשרי חלקי שזכיתי לדרך זו. כאשר הגיעו לר' שמעון וסדרו את הדברים הללו לפניו, כל מה שנאמר באותה הדרך, פתח ואמר: "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום, דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו" (משלי ה, 18-19).

זוהר ח"ב, קצח ע"א-רטו ע"א

מה בין אורח לדרך...
אורח הוא, דהשתא אתפתח ואתגלייא, ואתעביד בההוא אתר אורח, דלא כתישו ביה רגלין מקדמת דנא.
דרך: כמה דאת אמר (ישעיה סג) כדורך בגת, דכתשין ביה רגלין כל מאן דבעי. ועל דא לצדיקייא קארי ארח, דאינון הוו קדמאי למפתח ההוא אתר.
ולא על אתר איהו אלא אף על גב דאחרנין בני עלמא אזלי בההוא אתר, השתא דאזלין ביה צדיקייא, איהו אתר חדתא, דהשתא חדתא איהו ההוא אתר כמה דלא אזיל ביה בר נש אחרא לעלמין. בגין דצדיקייא עבדין חדתא לכל ההוא אתר, בכמה מלין עלאין דקודשא בריה הוא אתרעי בהון.
ותו, דשכינתא אזלא בההוא אתר, מה דלא הוות מקדמת דנא. ובגין כן ארח צדיקים אקרי בגין דאתארח ביה אושפיזא עלאה קדישא.
דרך: איהו פתוח לכלא, וכתשין ביה כל מאן דבעי, אפילו אינון חייבין... ועל דא, צדיקייא בלחודדיהו, קיימי ושלטי בההוא אתר דאקרי אורח.

מה בין 'אורח' ל'דרך'?

'אורח' הוא זה שעתה נפתח ונגלה, ונעשה באותו מקום 'אורח', שלא דרכו בו רגליים קודם לכם. 'דרך' – כמו שנאמר "כדורך בגת" (ישעיה סג) – שדורכות בו רגלי כל מי שרוצה. ועל כן לצדיקים קרא 'אורח', שהם היו ראשונים לפתוח אותו מקום. ולא על מקום [מסויים] הוא, אלא אף על פי שאחרים, בני העולם, הולכים באותו מקום – עתה, משהולכים בו צדיקים, הוא מקום חדש. שעתה חדש הוא אותו מקום כאילו לא הלך בו אדם אחר מעולם. מכיוון שהצדיקים מחדשים את כל המקום ההוא בכמה דברים עליונים שהקב"ה רוצה בהם.
ועוד, שהשכינה הולכת באותו מקום, מה שלא היתה [עושה] קודם לכן. ועל כן נקרא הוא "ארח צדיקים", מכיוון שמתארח בה אורח עליון קדוש.
דרך – הוא פתוח לכל, ודורכים בו כל הרוצים בכך, אפילו הרשעים... ועל כן הצדיקים לבדם עומדים ושולטים באותו מקום שנקרא 'אורח'.

ואתם קדושים עליונים, אורח קדוש ועליון הזדמן לכם, והתארחתם בו, ודברים עליונים נסתדרו לפני עתיק הימים. אשרי חלקכם!